

Стратегія діяльності в Україні

2018-2023 (Затверджено Радою директорів 3 жовтня 2018 р.)

European Bank
for Reconstruction and Development

ЄБРР надає переклад оригінального тексту цього документа лише для зручності читачів. Хоча ЄБРР вжив належних заходів для забезпечення відповідності перекладу, ЄБРР не гарантує його точність. Читачі можуть покладатися на цей переклад лише на власний ризик. ЄБРР, його працівники або агенти за жодних обставин не несуть відповідальність перед читачами чи будь-ким іншим за будь-яку неточність, помилку, пропуск, видалення, недолік та/або зміну будь-якого змісту в перекладі незалежно від причини цього чи за будь-яку шкоду, заподіяну цим. У разі будь-якої невідповідності чи суперечностей між англійською та перекладеною версією англійська версія має переважну силу.

Глосарій основних термінів

АВІ	Річний обсяг інвестицій
КПЕП	Країна на просунутому етапі економічного переходу
ОЯП	Оцінка якостей переходу
ОБСДП	Оцінка бізнес-середовища та діяльності підприємств
КО	Країни операцій
ГВЗВТ	Угода про глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі
ФГВФО	Фонд гарантування вкладів фізичних осіб
ЄБРР	Європейський банк реконструкції та розвитку
ЄІБ	Європейський інвестиційний банк
ОВЕП	Очікуваний вплив на процес економічного переходу
ЕК	Європейська Комісія
ЄС	Європейський Союз
ПІІ	Пряма іноземна інвестиція
ФУ	Фінансова установа
ПФЗЕ	Програма фінансування «зеленої» економіки
ПЗЕ	Перехід до «зеленої» економіки
ПГ	Парниковий газ
МФО	Міжнародна фінансова організація
МВФ	Міжнародний валютний фонд
ППП	Первісна публічна пропозиція
ММСП	Мікро-, малі та середні підприємства
ПК	Проблемний кредит
ОДР	Офіційна допомога для розвитку
ДПП	Державно-приватне партнерство

ВПЕП	Вплив портфеля на процес економічного переходу
НДДКР	Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи
МСП	Малі та середні підприємства
ДБ	Державний банк
ДП	Державне підприємство
ТС	Технічне співробітництво
ПСРТ	Програма сприяння розвитку торгівлі

Зміст	
Загальна інформація	4
Діяльність ЄБРР в Україні – основні факти	5
I. Імплементация Пакету кризового реагування	6
Основні досягнуті результати економічного переходу	8
Виклики у процесі імплементации та основні уроки	8
II. Економічний контекст	
Макроекономічний контекст і прогноз на період дії Стратегії	9
Основні виклики у процесі економічного переходу	10
III. Пріоритети Уряду та залучення стейкхолдерів	13
IV. Визначення пріоритетів стратегії діяльності ЄБРР в Україні	14
V. Напрями та результати діяльності	15
VI. Взаємодоповнюваність зусиль міжнародних партнерів у сферах діяльності ЄБРР	20
VII. Ризики імплементации, екологічні та соціальні наслідки	21
VIII. Оцінка донорського співфінансування	22
Додаток 1 – Політична оцінка	

Україна зобов'язалася дотримуватися принципів багатопартійної демократії та плюралізму згідно зі Статтею 1 Угоди про заснування Банку. Після Революції Гідності було докладено масштабних зусиль для прискорення затвердження та імплементації демократичних реформ. Незважаючи на те, що досі існують значні виклики, зокрема у таких сферах, як забезпечення верховенства права та боротьба з корупцією, у процесі реформ вже досягнуті й суттєві результати.

Після Революції Гідності Україна стала на шлях економічних реформ, керуючись прагненням до євроінтеграції згідно з Угодою про асоціацію та ГВЗВТ з ЄС 2014 р., що набрала чинність у 2017 р. Незважаючи на складні політичні обставини та загрози для безпеки, у тому числі тяжкий негативний вплив на економіку незаконної анексії Криму Росією та збройного конфлікту, що триває у промисловому регіоні Донбасі, країна після двох років спричиненої зовнішнім втручанням рецесії почала відновлюватися, ознаками чого є додатне зростання, поміркована інфляція та стабілізація банківської системи.

Для того, щоб перейти від цього нестійкого відновлення до сталого розвитку, Україна повинна зосередитися на досягненні характеристик, які ЄБРР визначив в якості необхідних для сталої ринкової економіки (конкурентоспроможність, ефективне управління, “зеленість”, стійкість та інтегрованість), а також боротися з корумпованою «старою» економічною системою та корисливими інтересами, які вона представляє. Спираючись на вже досягнуті результати реалізації Пакету кризового реагування для України, Банк продовжуватиме підтримку зусиль України в зазначених сферах у тісній співпраці з іншими МФО та партнерами з розвитку.

ЄБРР зосередиться у першу чергу на підвищенні конкурентоспроможності та ефективності управління шляхом реформування державного сектору, що наразі працює не в повну силу та неефективно, підтримуючи при цьому впровадження найкращої операційної та управлінської практики в приватних компаніях (з продовженням значної підтримки МСП), збільшення стійкості економіки шляхом підвищення енергетичної безпеки та забезпечення належного функціонування фінансового сектору, а також подальшу інтеграцію України в регіон ЄС. Банк також підтримуватиме на рівні окремих проектів перехід до “зеленої” економіки як невід’ємну складову конкурентоспроможного та стійкого економічного розвитку, а також намагатиметься сприяти інклюзивному та гендерно рівному зростанню з приділенням основної уваги відповідності навичок як важливому елементу конкурентоспроможності згідно з Гендерною стратегією та Стратегією економічної інклюзії, що ухвалені Радою директорів ЄБРР. Банк у першу чергу реалізовуватиме проекти, в яких інвестиції гармонійно поєднуються з політичними змінами, оскільки такий підхід вже виявився дуже ефективним під час реалізації Пакету кризового реагування в Україні. Продовжуючи діяльність в основних напрямках згідно з цим Пакетом, які залишаються дуже актуальними, ЄБРР розширюватиме та поглиблюватиме свої зусилля, спрямовані на досягнення наступних стратегічних пріоритетів у 2018-2023 р.:

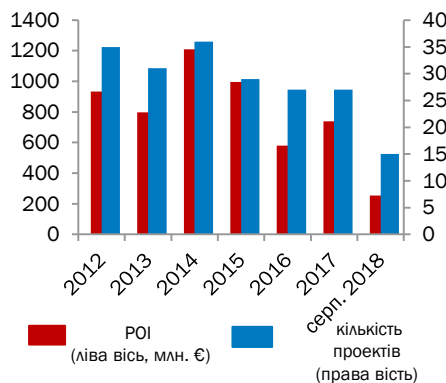
- Сприяння приватизації та комерціалізації державного сектору з метою підвищення конкурентоспроможності та ефективності управління
- Сприяння забезпеченню верховенства права, конкуренції та рівних умов діяльності у приватному секторі шляхом підтримки компаній, які впроваджують найкращу практику
- Посилення енергетичної безпеки шляхом ефективного регулювання, лібералізації ринку, диверсифікації та збільшення виробництва, а також підвищення енергоефективності
- Підвищення стійкості фінансової системи шляхом зміцнення банківського сектору та розвитку функціонуючих ринків капіталу
- Покращення інтеграції шляхом сприяння торгівлі, розширення інфраструктурних зв'язків та підтримки конвергенції зі стандартами ЄС.

Діяльність ЄБРР в Україні – основні факти

Інвестиції ЄБРР в Україні

Портфель	€3,6 млрд.	Кількість активних проектів	169
Прямі інвестиції	10%	Операційні активи	€2,0 млрд.
Приватна частка ¹	72,6%	Чистий сукупний обсяг інвестицій	€12,6 млрд.

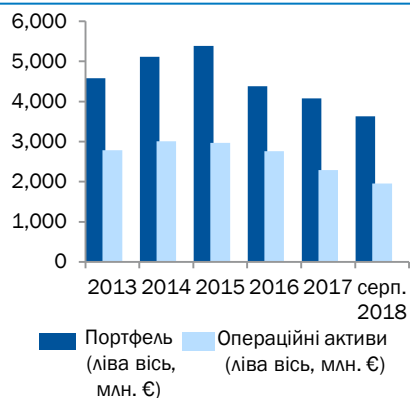
ROI та операції

ROI за секторами

Динаміка портфеля

Досягнення цілей переходу²

Україна в цифрах

Населення, млн. ³	45	2017
ВВП на душу населення (ПКС, пост. міжн. дол. США 2011 р.) ³	7,894	2017
Світовий індекс конкурентоспроможності (ГЕФ)	81-е зі 137	2017-2018
Індекс сприйняття корупції (Transparency International)	130-е зі 180	2017
Рівень безробіття серед молоді (% оцінка МОП) ³	21,6%	2017
Участь жінок у праці (% оцінка МОП) ³	46,9%	2017
Енергомісткість туп/1000 дол. США 2005 р. (ЗППЕ/ВВП) ⁴	0,7	2015
<i>Для порівняння: Азербайджан – 0,2, Вірменія та Грузія – 0,3, Білорусь – 0,4, Молдова – 0,5</i>		
Обсяг викидів/ВВП (кг CO ₂ /дол. США 2005 р.) ⁴	1,6	2015

¹ Портфель на 5-річній ковзаючій основі. ² Див. деталі методології у Звіті про процес економічного переходу за 2017-18 рр. ³ Показники світового розвитку (WDI) Світового банку ⁴ Енергетичний атлас MEA

1. Імплементация Пакету кризового реагування

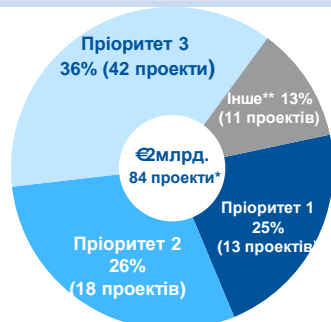

European Bank
for Reconstruction and Development

1.1. Основні результати економічного переходу, досягнуті у 2015-2017 рр.

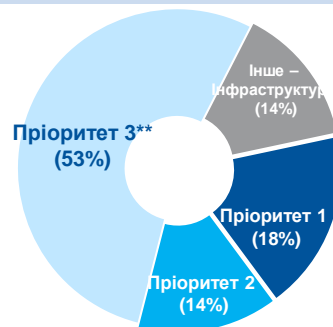
Відповідність Стратегії у 2015-2017 рр. ¹

Річний обсяг інвестицій (POI)

* Крім цього, ПСРТ: €358 млн., 19 ліній
** Інше: небанківський сектор, ФУ та інфраструктура

Технічна допомога та інвестиційні гранти*

* Виділені гранти
** Включаючи ТС в рамках програм покращення інвестиційного клімату та управління

Вплив на процес переходу ²

Пріоритет 1: Стабілізація та реструктуризація банківського сектору

Фінансування через посередників

	2015	2016	2017
Обсяг фінансування в рамках ІМБ (€)	400 тис.	335 тис.	283 тис. (1-е півр.)
Обсяг субкредитів за програмами ЕЕ (€)	4 млн.	42 млн.	161 млн.
Обсяг зарезервованих ліній ПСРТ (€)	101 млн.	121 млн.	136 млн.

Основні результати переходу

Зіграно значну роль у підтримці банківського сектору та ринків капіталу як основних каналів кредитування реального сектору економіки за часів різкої девальвації та макроекономічної крижкості.

- **Значний внесок в очищення та реструктуризацію банківського сектору:** участь у капіталі та докапіталізації життєздатних банків ("Райффайзенбанк Аваль" та "УкрСиббанк" BNP Paribas) з активною розбудовою спроможності та участю на політичному рівні, включаючи запровадження Київського підходу для позасудового врегулювання проблемних кредитів та розробку Стратегії реформування фінансового сектору до 2020 рр.
- **Сприяння модернізації та реформуванню державних банків:** підтримка націоналізації "Приватбанку"; надання "Ощадбанку" підтримки у комерціалізації та підготовці до приватизації.
- **Важлива допомога на політичному рівні у створенні основи для реформування фінансового сектору:** комплексна розбудова спроможності Національного банку України (банківський нагляд, вирішення питання проблемних кредитів, ефективне управління) та ФГВФО (визначення та повернення активів ліквідованих банків).
- **Підтримка фінансового посередництва та розширення портфелю продуктів банків-партнерів** з приділенням першочергової уваги проектам у секторі агробізнесу, "зеленій" енергетиці та у компаніях під керівництвом жінок; запуск програми лізингу сільськогосподарської техніки в національній валюті в "ОТП Банку".

1. Стратегічні пріоритети на 2015-2017 рр.: 1) Стабілізація та реструктуризація банківського сектору; 2) Енергетична безпека та реформи енергетичного сектору; 3) Фінансування ключових компаній у приватному секторі.
2. Фактичний вплив на процес переходу показує ймовірність досягнення у проектах того впливу, який від них очікується від часу підписання. Розрахований на основі активного зрілого портфелю (старше двох років).

1. Імплементация Пакету кризового реагування

European Bank
for Reconstruction and Development

1.1. Основні результати економічного переходу, досягнуті у 2015-2017 р.

Пріоритет 2: Енергетична безпека та реформування енергетичного сектору

Перехід до «зеленої» економіки

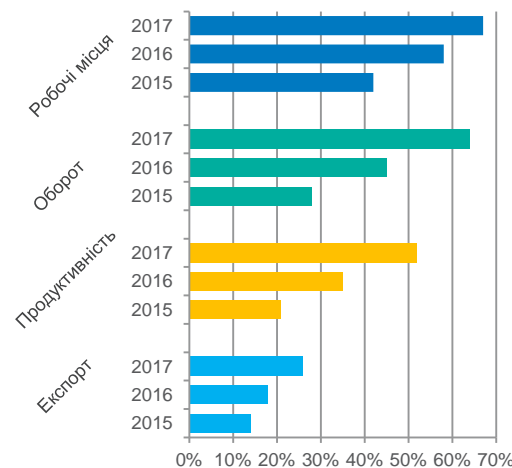
Ключові результати економічного переходу

Завершення проекту будівництва унікального нового безпечного конфайнменту Чорнобильської АЕС (фінальний етап монтажу та введення в експлуатацію). Проривна взаємодія з НАК "Нафтогаз України" та підтримка комплексного реформування енергетичного сектору згідно з Третім енергетичним пакетом у співпраці з ЄС, МФО та іншими міжнародними партнерами з метою збільшення обсягу інвестицій та прогресу в напрямку більше ефективної ринкової структури.

- **Флагманська реформа/інвестиції у НАК "Нафтогаз України"**: надано два кредити на загальну суму близько \$500 млн. на закупівлю природного газу та модернізацію газопроводів у поєднанні з масштабною підтримкою реформ (анбандлінг, модернізація корпоративного управління у НАК "Нафтогаз України" та майбутньому операторі ГТС, відокремлення діяльності зі зберігання та транспортування природного газу, реформа газового сектору), результатом чого стало підвищення прибутковості, досягнення паритету між цінами на газ для кінцевих споживачів та імпортерами цінами у 2016 р., створення значною мірою незалежної наглядової ради, диверсифікація газових ресурсів).
- **Закріплення позицій в якості одного з ключових інвесторів у відновлювану енергетику** та зміцнення законодавчої бази відновлюваної енергетики та електроенергетики: запуск обговорення нової аукціонної системи, реформування корпоративного управління в «Укренерго», прийняття законів про ринок електроенергії та ЕСКО.
- **Реформа муніципального сектору з помітним підвищенням енергоефективності**: прогрес у вирішенні проблеми платежів у сфері теплопостачання; встановлення стандартів енергоефективності для промисловості та будівель; фінансування метрополітену в м. Харкові, в результаті якого довжина ліній збільшилася на 3,5 км, що сприятиме зменшенню заторів та кращій мобільності у житловому районі, де мешкає 160 тис. харківчан, а також запуск програми фінансування міського транспорту.

Пріоритет 3: Фінансування ключових приватних корпоративних гравців/інвестиційний клімат та корпоративне управління

% клієнтів КМБ збільшили свої...

Ключові результати економічного переходу

Фінансування компаній, зокрема МСП, які встановлюють стандарти, з акцентом на агробізнес з метою створення основи для подальшого розвитку приватного сектору. Крім інвестицій, ЄБРР зробив прямий та помітний внесок в реформування інвестиційного клімату в цілому та окремих секторах.

- **Створення ефективних платформ для просування реформ**: створення інституту бізнес-омбудсмена – першого працюючого постмайданного антикорупційного органу (2656 розглянутих справ з задоволенням 75% скаржників); підтримка Національної інвестиційної ради; запуск спонсорованої ЄС Української архітектури реформ – інноваційного інструменту підвищення спроможності державної служби.
- **Сприяння реструктуризації та приватизації ДП і підвищенню ефективності державного сектору**: участь в розробці та супроводженні прийняття нового закону про приватизацію; участь у підготовці до приватизації ПАТ "Ощадбанк"; продовження роботи з НАК "Нафтогаз України" та участь у наглядових радах інших ДП; створення законодавчої та інституційної бази для концесій; запуск "ProZorro" – електронної платформи для прозорих державних закупівель; продовження консультативної підтримки реформування фінансових ринків та відновлюваної енергетики.
- **Комплексна фінансово-консультативна підтримка конкурентоспроможних МСП**: запуск програми "Блакитна стрічка", підтримка довгострокового розвитку провідних МСП з потенціалом створення високої цінності та демонстраційних ефектів у масштабах усієї економіки, створення 15 Центрів підтримки бізнесу.

1. Імплементация Пакету кризового реагування

European Bank
for Reconstruction and Development

1.2. Виклики у процесі імплементации та основні уроки

Контекст імплементации: У відповідь на різкі політичні зміни та порушення суверенітету і територіальної цілісності України, що відбулися з 2014 р., ЄБРР переорієнтував свою стратегію діяльності в країні на пом'якшення наслідків кризи. Банк також перейшов до більш оперативного режиму діяльності та ухвалив пакет заходів швидкого кризового реагування. Продумано поєднуючи політичні заходи з інвестиціями, ЄБРР сприяв підвищенню стійкості до кризових явищ ключових секторів української економіки, у тому числі енергетики та банківського сектору, а також сприяв реалізації низки нагальних реформ. Активне партнерство з реформаторами в Уряді, продовження підтримки корпоративних клієнтів, а також тісне співробітництво у політичних питаннях з іншими МФО стали ключовими факторами успішної діяльності Банку. Ще одним поштовхом для процесу реформ у країні стало укладення у 2014 р. Угоди про асоціацію з ЄС, у тому числі ГВЗВТ, яка є зовнішнім фактором, що сприяє переходу на європейські стандарти та діяльності Банку. Крім успіхів і досягнень, слід згадати те, що Банк стикнувся з негативним впливом залишків "старої" економіки з її засиллям корисливих інтересів та корупції. Непостійність процесу реалізації реформ та складне бізнес-середовище очікуються і в наступному стратегічному періоді. Враховуючи це, ЄБРР продовжуватиме діяти рішуче та ставити високі цілі, але буде реалістичним у своїх очікуваннях.

Проблеми імплементации

- Політичні фактори тиску та нав'язаний ззовні конфлікт, що триває, стримують економічний розвиток та **не сприяють інвестиціям**; кризові умови призвели до зменшення попиту з боку приватних компаній та МСП
- Крім зовнішніх факторів тиску зберігаються значні ендегенні **перепони на шляху реформ**; імплементация ГВЗВТ залишається слабкою
- Недостатні **можливості для імплементации та підзвітність** у проектах в державному секторі, непослідовна підтримка закупівель та бюрократизация інвестиційного циклу
- **Слабкий банківський сектор та недорозвинені ринки капіталу** заважають Банку працювати з меншими за розміром ефективними компаніями

Ключові уроки та подальші дії

- Продовжувати та **збільшувати допомогу в формуванні політики та надання консультацій у поєднанні з інвестиціями компаніям, які швидко розвиваються**. Стратегія діяльності в країні включатиме у себе елементи кризового реагування для забезпечення послідовного руху в напрямі довгострокових цілей.
- Сприяти реформам у різних секторах у **тісній координації з місцевими реформаторами та міжнародними партнерами з розвитку** (у тому числі МФО), поєднуючи інвестиції з наданням допомоги у формуванні політики.
- Надавати **допомогу в нагляді за реалізацією конкретних проектів** і консультації щодо ключових галузевих реформ і "вузьких місць" у законодавстві з використанням платформи Української архітектури реформ та проектного/загального ТС.
- Використовуючи успішну присутність у банківському секторі, систематично підтримувати банки-партнери і **розширювати асортимент банківських продуктів**; працювати з МСП через **кредитних посередників**; продовжувати надання політичних консультацій щодо **розвитку ринку капіталу**, а також зміцнення спроможності ФГВФО.

2. Економічний контекст

European Bank
for Reconstruction and Development

2.1 . Макроекономічний контекст і прогноз для стратегії діяльності в Україні

Економічний розвиток України гальмується через нестачу інвестицій у підвищення продуктивності та відсутність критичної маси реформ, незважаючи на помітний прогрес у деяких сферах державної політики.

Україна – Основні макроекономічні показники

	2015	2016	2017	2018 прогн.
Зростання ВВП (%)	-9.8%	2.4%	2.5%	3.0%
Інфляція ІСЦ (% сер.)	48.7%	13.9%	14.4%	10.7%
Державний баланс (% ВВП)	-1.2%	-2.3%	-1.3%	-
Баланс поточного рахунку (% ВВП)	1.8%	-1.4%	-1.9%	-
Чисті ПІІ (% ВВП)	-3.3%	-3.5%	-1.9%	-
Зовнішній борг (% ВВП)	130.4%	121.7%	103.5%	-
Сукупні інвестиції (% ВВП)	13.5%	15.5%	16.0%	-
Сукупний державний валовий борг (% ВВП)	79.1%	81.0%	71.8%	-
Кредитування приватного сектору (% ВВП)	49.2%	41.8%	34.0%	-
Рівень безробіття (%)	9.1%	9.3%	9.5%	-
Номинальний ВВП (млрд. €)	82.1	84.3	99.4	106.4

- **Україна стала на стратегічний шлях комплексних політичних та економічних реформ, що базуються на її євроінтеграційних прагненнях.** Після Революції Гідності Україна досягла значного прогресу в реформах – вперше за більш ніж двадцять років нерівномірного та стагнующого процесу економічного переходу. Утім, перед нею досі стоять важливі виклики, пов'язані з забезпеченням верховенства права, слабкими стандартами державного управління та повільною імплементацією реформ.
- **Недостатність спрямованих на підвищення ефективності структурних реформ та інвестицій обумовила низьку та стагнующу продуктивність праці.** У виробництві та експорті продовжує домінувати товарно-сировинна продукція з низькою доданою вартістю. Для модернізації промисловості та диверсифікації структури економіки України з метою подолання надмірної залежності від такої продукції потрібне значне збільшення іноземних інвестицій та прискорення реформ.
- **Економіка вийшла на шлях повільного відновлення після двох років рецесії.** Реальний ВВП збільшився на 2,4% у 2016 р. та 2,5% у 2017 р. після сукупного падіння на 16% у 2014-15 рр. Інфляція зменшилася з пікового значення 48,7% у 2015 р., але залишалася на підвищеному рівні 11,7% порівняно з попереднім роком після перших 8 місяців 2018 р. Гривня стабілізувалася після девальвації приблизно на 70% у попередні три роки. Золотовалютні резерви збільшилися з критичного низького рівня \$5,6 млрд. (приблизно один місяць імпорту) до \$17,2 млрд. (приблизно 3 місяці імпорту) станом на серпень 2018 р.
- **Банківська система стабілізувалася після трьох років трансформації, але системні виклики досі існують.** Рівень проблемних кредитів сягнув 56% від сукупного валового обсягу кредитів у 2-му кварталі 2018 р. Ринкова частка державних банків є величезною – близько половини за розміром активів. При цьому вони характеризуються слабким корпоративним управлінням, високою концентрацією кредитів, низькою якістю активів та неоптимальними бізнес-моделями.

Джерела: Національні органи статистики, НБУ, звіт НБУ про інфляцію (червень 2018 р.), звіт ЄБРР "Регіональні економічні перспективи" (травень 2018 р.)

2. Економічний контекст

European Bank
for Reconstruction and Development

2.2. Основні виклики у процесі економічного переходу¹

Ефективне управління (3,6 з 10)

- Державна служба характеризується низькою мотивацією, роздутим штатом та відсутністю захисту від політичного тиску.
- Верховенство права і захист прав власності є слабкими, відправлення правосуддя часто є непослідовним.
- Необхідно посилювати спроможність новостворених антикорупційних установ.
- Необхідно продовжувати реформу адміністрування податків.
- Управління ДП не є ефективним; не досягнуто особливого прогресу в створенні загальної політики володіння державним майном.
- Корпоративне управління в компаніях страждає через недоліки в структурі та функціонуванні наглядових ради, забезпеченні прозорості та розкриття інформації, а також організації внутрішнього контролю.

Конкуреноспроможність (4,7 з 10)

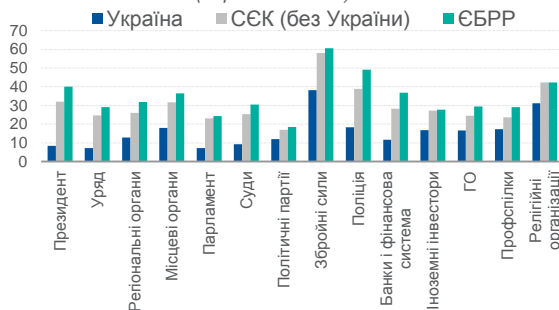
- Складне бізнес-середовище додатково погіршується через нестабільну політику, надмірну кількість ДП та опір реформам з боку представників корисливих інтересів.
- Приватизація відбувається повільно через корисливі інтереси, відсутність політичної волі, низьку спроможність Фонду держмайна та відсутність інтересу з боку інвесторів.
- Реальна імплементація режиму конкуренції є слабкою, незважаючи на прийняття гармонізованого з ЄС конкурентного законодавства.
- Структура експорту характеризується домінуванням продукції з низькою доданою вартістю (первинне сільське господарство, метали та мінерали), недостатньою диверсифікованістю, складністю та конкурентоспроможністю.
- Продуктивність праці є набагато нижчою, ніж в середньому у країнах ЄБРР та ОЕСР.
- Інновації стримує обмежений доступ до інфраструктури ІКТ, недостатній обсяг витрат у компаніях на НДДКР, слабка інституційна система.

Стійкість (4,6 з 10)

- Системні виклики обумовлені високою часткою державної власності у банківському секторі.
- Кредитування стримується небажанням ризикувати, зменшенням боргового навантаження у секторі, відсутністю прогресу в захисті прав кредиторів, високими та волатильними процентними ставками.
- Дуже високий рівень проблемних кредитів із значною концентрацією проблемних активів у державних банках.
- Високий рівень доларизації балансів робить банки вразливими для валютних ризиків.
- Нерозвинені ринки капіталу та обмежені альтернативи банківському фінансуванню.
- Повільна імплементація прийнятого Третього енергетичного пакету ЄС.
- Необхідність в реальній лібералізації ринку електроенергії.
- Незавершеність реформ газового ринку стримує зовнішні інвестиції.
- Тарифи на газ не підтримуються на рівні імпортного паритету.

Довіра до державних органів є однією з найнижчих серед КО ЄБРР

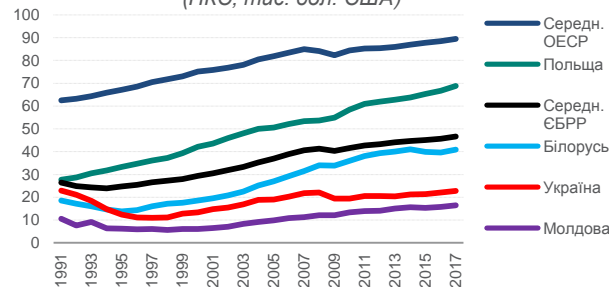
(% респондентів)

Джерело: Опитування ЄБРР «Життя на етапі переходу» III

Стагнація продуктивності праці в Україні

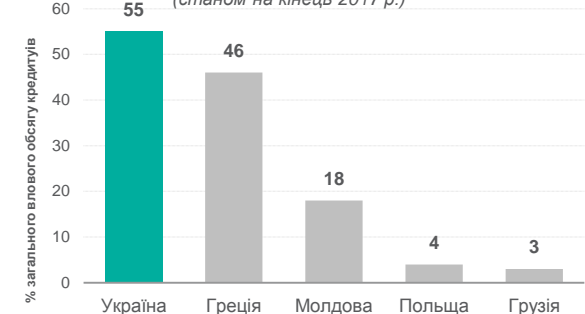
ВВП на працевлаштовану особу
(ПКС, тис. дол. США)

Джерело: The Conference Board Total Economy Database

Найвищий процент проблемних кредитів серед порівнюваних країн

(станом на кінець 2017 р.)

Джерело: МВФ ПФЗ

2. Економічний контекст

2.2. Основні виклики процесу економічного переходу

European Bank
for Reconstruction and Development

Інтегрованість (5,0 з 10)

- ПІІ знаходяться на низькому рівні через високі ризики, обмеження руху капіталу, складний бізнес-клімат та слабе верховенство права.
- Поганий стан фізичної інфраструктури, зокрема доріг, що продовжує погіршуватися. Якість інфраструктури ІКТ є нижчою, ніж у порівнюваних країнах.
- Якість логістики в тому, що стосується вартості та тривалості проходження кордону та оформлення відповідної документації, також відстає.
- Обтяжливі та неефективні митні процедури з непослідовним і довільним процесом розмитнення ускладнює торгівлю та збільшує відповідні витрати.
- Надмірні портові витрати.
- Велика газотранспортна система із численними з'єднаннями з ЄС, але перспективи газових потоків є невизначеними, оскільки термін дії чинного українсько-російського газового договору спливає у 2019 р.

“Зеленість” (5,5 з 10)

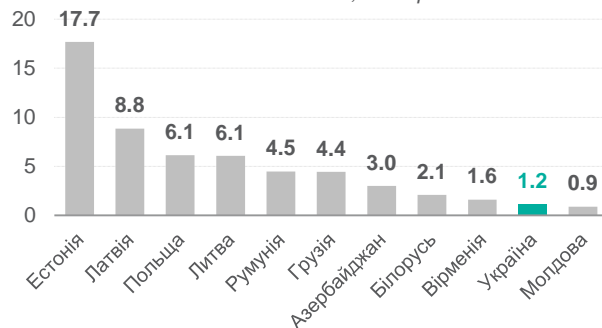
- Енергомісткість економіки є однією з найвищих у світі та більш ніж у 3 рази перевищує відповідний середній показник в ЄС.
- Низька енергоефективність у житловому секторі та промисловості.
- Незважаючи на покращення, існуючі схеми субсидій не створюють достатніх стимулів для ефективного споживання енергоносіїв, особливо газу і тепла.
- Системи централізованого тепlopостачання є неефективними через неналежний догляд, втрати, погану ізоляцію та старе обладнання.
- Застаріла енергетична інфраструктура потребує значних інвестицій.
- Застарілі підходи до поводження зі сміттям обумовлюють дуже низький рівень вторинної переробки побутових відходів; потрібні зміни у законодавстві.
- Дуже низька частка відновлюваної енергетики в загальній структурі генерації. Відновлювана енергетика є високосубсидованою і потребує нової конкурентної системи ціноутворення.

Інклюзивність (5,9 з 10)

- Працевлаштованість та доступ до фінансів жінок є нижчими, ніж в порівнюваних країнах регіону.
- На ринку праці спостерігається значна гендерна сегрегація та великий гендерний розрив в оплаті праці.
- На інклюзію молоді та регіонів негативно впливає застаріла система освіти та професійно-технічного навчання, а також обмежена наявність можливостей для навчання за межами формальної системи освіти.
- Роботодавці, зокрема в харчовій промисловості та ІТ-секторі скаржаться на дефіцит кваліфікованих кадрів через прискорення еміграційного процесу.
- Втрата робочих місць через протистояння на сході країни; велика кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), в яких не вистачає потрібних на ринку навичок.

ПІІ на душу населення

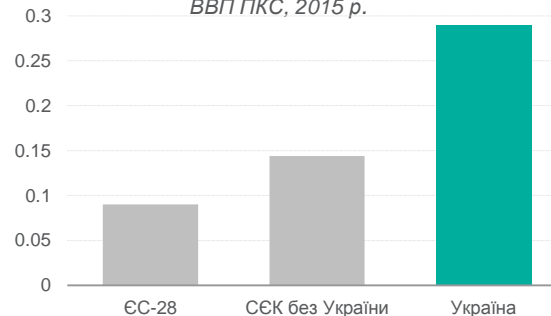
тис. дол. США, 2017 р.

Джерело: ЮНКТАД

Енергоємність

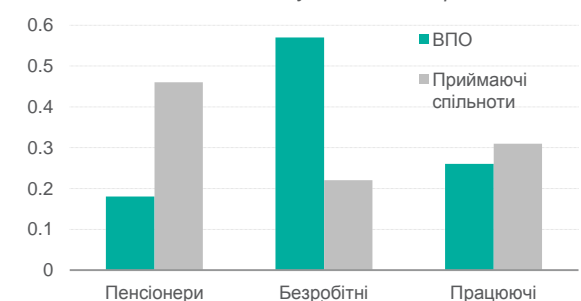
Загальне споживання первинної енергії на одиницю ВВП ПКС, 2015 р.

Джерело: МЕА

Трудовий статус ВПО та приймаючих спільнот

Нижній квінтіль доходу домогосподарств

Джерело: Світовий банк (травень 2017 р.), «Соціоекономічні впливи внутрішнього переміщення та повернення ветеранів»

3. Пріоритети Уряду та залучення стейкхолдерів

3.1. Пріоритети Уряду в проведенні реформ

Пріоритети Уряду відображені в широкому спектрі загальних та галузевих документів, а також закріплені в Угоді про асоціацію між ЄС та Україною та Меморандумі з МВФ про економічну та фінансову політику. У **Плані пріоритетних дій Уряду до 2020 р.** загальна мета підвищення стандартів та якості життя включає у себе ряд цілей у наступних сферах:

- **Інклюзивний економічний розвиток:** сприятливе бізнес-середовище, підтримка підприємництва та інновацій, перехід на стандарти ЄС, залучення інвестицій, міжнародна торгівля та інвестиції, приватизація, реформи в секторах енергетики, транспорту, комунального господарства та агробізнесу.
- **Ефективне врядування:** реформа державного управління та управління публічними фінансами, децентралізація, забезпечення якості громадських послуг (включаючи рішення електронного врядування) та громадський контроль за бюджетними витратами.
- **Розвиток людського капіталу:** реформи охорони здоров'я та освіти (включаючи професійно-технічну освіту та ефективне управління наукою), поліпшення соціального захисту, розвиток культури і спорту, розширення можливостей для молоді.
- **Верховенство права і боротьба з корупцією:** антикорупційні органи, рівний доступ до правосуддя та захист прав власності, справедливість та рівність.
- **Безпека і оборона:** громадська безпеки, суверенітет і територіальна цілісність держави, інформаційна безпека.
- **Перехід до «зеленої» економіки:** широка сфера, що включає у себе стійкість до кліматичних змін, енергоефективність, проекти відновлюваної енергетики, а також стале управління ресурсами.

3.2. Сфери підтримки реформ, узгоджені в цілому між ЄБРР та владою

- **Приватизація та комерціалізація ДП:** політична, юридична та інституційна підтримка, плани дій з корпоративного управління для великих ДП, допомога в підготовці до приватизації та приватизації.

- **Приватизація та комерціалізація ДП:** політична, юридична та інституційна підтримка, плани дій з корпоративного управління для великих ДП, допомога в підготовці до приватизації та приватизації.
- **Реформи фінансового сектору:** реструктуризація ДП з відповідною політичною допомогою, включаючи реформу корпоративного управління та комерціалізацію ДП, розвиток спроможності ФГВФО, зміцнення регулювання та нагляду в фінансовому секторі..
- **Енергетична безпека та реформи газового сектору:** лібералізація і транспарентність ринку (3-й енергопакет ЄС), реструктуризація НАК «Нафтогаз України», підтримка створення надійного незалежного регулятора; імплементація нового підходу до відновлюваної енергетики.
- **Реформа державного управління, боротьба з корупцією та верховенство права:** реформи інвестиційного клімату, бізнес-омбудсмен, розвиток інституційної спроможності (у тому числі за допомогою Команд підтримки реформ в рамках платформи «Архітектура реформ в Україні»).

3.3. Ключові меседжі ЄБРР від громадянського суспільства

- ЄБРР слід **об'єднувати зусилля з громадянським суспільством** у просуванні реформ
- Держава зробила значні кроки в напрямку подолання **корупції**, але залишаються виклики у сфері **управління правоохоронними органами**.
- **Непритягнення високопосадовців до відповідальності за корупцію** підриває довіру суспільства.
- Слід більш рішуче боротися з **сірою економікою та незаконною торгівлею**.
- **Управління відходами є проблемою**, необхідна грантова підтримка.
- **МСП у сільській місцевості потерпають від нестачі інвестицій**, тоді як великі сільськогосподарські компанії одержують допомогу від держави.
- **Виклики у секторі відновлюваної енергетики** у таких питаннях, як відведення земельних ділянок під енергетичні об'єкти, прозорість тарифів, підключення до енергомережі; необхідна підтримка ЄБРР.

4. Визначення пріоритетів стратегії діяльності ЄБРР в Україні

European Bank
for Reconstruction and Development

Що необхідно змінити? (Розділ 2)

Чи можна це змінити? (Розділ 3)

Що може зробити Банк?

- Необхідно відновити приватизацію у ключових секторах
- Необхідно провести реструктуризацію та комерціалізацію стратегічно важливих ДП та комунальних підприємств
- Необхідно зменшити частку держави у банківському секторі
- Банки з державною участю повинні отримати належне корпоративне управління та працювати на комерційній основі

- Угода про асоціацію з ЄС, у тому числі ГВЗВТ, продовжує діяти в якості зовнішнього якоря/стимула реформ
- Під зовнішнім тиском досягнутий деякий прогрес у прискоренні реформ
- Потужна підтримка процесу реформ з боку прогресивно налаштованих законодавців, політиків, громадянського суспільства
- Затверджені плани щодо поступової приватизації державних банків

- Потужна підтримка приватизації та комерціалізації ДП, зокрема тих, які надають суспільно важливі послуги, шляхом надання інвестицій та консультацій
- Досвід підготовки державних банків до приватизації шляхом їх реструктуризації
- Успішний досвід поліпшення корпоративного управління в окремих компаніях-клінтах (боргове і пряме фінансування) та на більш високому політичному рівні
- Досвід підтримки галузевої консолідації

- Активно забезпечувати верховенство права, зокрема дотримання прав власності
- Посилювати конкуренцію та забезпечення рівних умов для всіх
- Боротися з корупцією, тіньовою економікою та незаконною торгівлю
- Покращити корпоративне управління
- Забезпечити сприятливий бізнес-клімат для інвестицій та розвитку
- Підтримувати інновації та модернізацію
- Земельна реформа є дуже важливою для приватного бізнесу
- Необхідно розвивати ланцюжки вартості
- Збільшувати в економіці частку продукції з високою доданою вартістю
- Забезпечити наявність потрібних в економіці навичок

- Незважаючи на прийняття антикорупційного законодавства та створення антикорупційних органів, досі існують серйозні виклики, а реальний прогрес є непереконливим.
- Реформа державного управління та державної служби триває, але їй заважають корисливі інтереси
- Конкурентне законодавство в цілому відповідає вимогам ЄС, але його практичне застосування є недостатньо повним.
- Створено офіс бізнес-омбудсмена
- Реформа освіти та поява політики у сфері праці, спрямованої на покращення навичок

- Відмінний досвід підтримки компаній шляхом інвестицій та консультацій для малого бізнесу
- Значний досвід політичної взаємодії з метою покращення бізнес-клімату
- Успішний досвід поліпшення корпоративного управління в рамках окремих проектів та на більш високому політичному рівні
- Досвід управління навичками у приватному секторі
- Досвід у сфері закупівель у приватному секторі

Стратегічні пріоритети (2018-2023 р.)

Що ми хочемо побачити у 2023 р.

Сприяння приватизації та комерціалізації у державному секторі з метою підвищення конкурентоспроможності та ефективності управління

- Збільшення участі приватного сектора в усіх секторах
- Комерціалізація та реструктуризація окремих підприємств державного сектору
- Сучасна система держзакупівель
- Підвищення продуктивності в усіх секторах
- Покращення державного управління та бізнес-клімату

Сприяння забезпеченню верховенства права, конкуренції та рівних умов для всіх у приватному секторі шляхом підтримки компаній, які впроваджують у себе передові підходи

- Збільшення конкуренції завдяки появі нових гравців, зменшенню корупції та діяльності у неформальному секторі
- Покращення навичок та можливостей працевлаштування груп населення, які знаходяться у несприятливих умовах

4. Визначення пріоритетів стратегії діяльності ЄБРР в Україні

Що необхідно змінити? (Розділ 2)

- Необхідно розвивати енергетичні ринки
- Необхідно збільшувати виробництво для того, щоб компенсувати надмірну зв'язаність надійністю поставок
- Подальша диверсифікації джерел енергії шляхом збільшення частки відновлюваної енергетики
- Підвищення енергоефективності в усіх секторах
- Підвищення сталості муніципальних послуг

Чи можна це змінити? (Розділ 3)

- Прийняте вторинне законодавство для імплементації Третього енергетичного пакету ЄС
- Створений та працює незалежний регулятор
- Прийнято нову стратегію поведінки з відходами
- Прийнято Національну стратегію з енергоефективності

Що може зробити Банк?

- Досвід реформування енергоринків
- Доведена здатність підтримувати найкращу практику у виробництві
- Доведена здатність підтримувати найкращу практику в енергогенерації
- Наявність інструментів переходу до «зеленої» економіки (ПЗЕ)
- Великий досвід реалізації проектів енергоефективності в різних секторах (пряме фінансування та фінансування через посередників) та забезпечення сталості муніципальних послуг
- Стала схема підтримки розвитку відновлюваної енергетики

Стратегічні пріоритети (2018-2023)

Посилення енергетичної безпеки шляхом підтримки ефективного регулювання, лібералізації ринку, диверсифікації, збільшення виробництва та енергоефективності

Підвищення стійкості фінансової системи шляхом зміцнення банківського сектору з паралельним розвитком ринків капіталу та інших небанківських джерел фінансування

Збільшення інтеграції шляхом сприяння торгівлі та інвестиціям, розширення інтеграційних зв'язків та підтримки наближення до стандартів ЄС

Що ми хочемо побачити у 2023 р.

- Стала структура енергетичного ринку та більша енергетична зв'язаність
- Більші ресурсо-ефективність та використання відновлюваної енергії

- Стабільний та ефективний банківський сектор
- Ширший вибір небанківських фінансових каналів та їх використання

- Краща зв'язаність завдяки більш розвиненій інфраструктурі
- Збільшені торговельно-інвестиційні потоки

- Комерційні банки мають відновити кредитування
- Врегулювання проблемних кредитів і зменшення їх частки у кредитних портфелях до прийнятих галузевих норм
- Забезпечити, щоб переважна кількість транзакцій відбувалася у місцевій валюті
- Консолідація ринків капіталу для їх виведення з поточного первісного стану та подальшого розвитку
- Необхідно розвивати страхування і лізинг

- Триває процес очищення банківської системи та консолідації слабких банків
- Створено механізм посзасудової реструктуризації проблемних кредитів, але результати поки що є незначними
- Банки впроваджують у себе більш суворі підходи до кредитування
- Вжито заходів для стабілізації гривні у зв'язку з подальшою доларизацією
- Досягнутий деякий прогрес в зменшенні кількості бірж
- Мікроекономічна та геополітична ситуація не сприяє прямим інвестиціям

- Досвід у сфері врегулювання проблемних кредитів
- Існуючі механізми підтримки приватних банків
- Можливість підтримки небанківських фінансових установ достатнього розміру та з достатніми показниками для банківського фінансування
- Значний досвід фінансування у місцевій валюті з використанням інструментів ринку капіталу
- Доведений досвід інституційної консолідації на ринках капіталу

- Зменшити прогалини у місцевій інфраструктурі; розвивати транскордонні коридори
- Необхідно поліпшувати «м'яку» інфраструктуру, у тому числі логістику
- Сприяти залученню якісних ПІІ, долати сприйняття країни як високоризикованої
- Збільшувати складність експорту

- Відкритість для потоків ПІІ на рівні, співставному з середніми рівнями у регіоні
- Триває розробка нової методології розрахунку різноманітних транспортних зборів
- Проект закону про концесії має бути прийнятий Верховною Радою
- Високорозвинена інфраструктура для транзиту газу
- ГВЗВТ стимулює підвищення якості та покращення ведення діяльності до рівня відповідності стандартам ЄС
- Прийняття Транспортної та Експортної стратегії

- Значний досвід фінансування транспортної інфраструктури на суверенній та комерційній основі
- Досвід підтримки приватних операторів у проектах ДПП, логістиці, вантажних перевезеннях
- Досвід підтримки експортерів та компаній, орієнтованих на використання ГВЗВТ
- Добре позиціонування для підтримки ПІІ завдяки впізнаваності бренду та статусу привілейованого кредитора
- Наявність програм сприяння торгівлі для фінансових установ та їх експортно-орієнтованих клієнтів

5. Напрями та результати діяльності

Пріоритет 1: Сприяння приватизації та комерціалізації у державному секторі з метою підвищення конкурентоспроможності та ефективності управління

Цілі (Наслідки)	Напрями діяльності (Конкретні результати)	Контрольні показники
Збільшення участі приватного сектору в усіх секторах	<ul style="list-style-type: none"> • За умови наявності політичної волі – активна приватизаційна та передприватизаційна підтримка шляхом участі у формуванні політики та інвестицій з акцентом на енергетику та банківський сектор, включаючи прямі інвестиції • Підтримка структур, які збільшують участь приватного сектору в інфраструктурі (ДПП, концесії, договори громадських послуг, договори управління тощо) шляхом участі у формуванні політики та інвестицій • Створення можливостей для приватного сектору шляхом надання підтримки ФДМУ, у тому числі у вдосконаленні його системи управління 	<ul style="list-style-type: none"> • Кількість проектів, в яких бере участь приватний сектор
Комерціалізація та реструктуризація державних підприємств	<ul style="list-style-type: none"> • Сприяння шляхом участі у формуванні політики та інвестицій комерціалізації та реструктуризації держпідприємств, держбанків (див. також Пріоритет 4) та комунальних підприємств (через базові «зелені» проекти), включаючи покращення корпоративного управління, розбудову спроможності, забезпечення прозорості закупівель, впровадження комерційних підходів та диверсифікацію джерел фінансування • Подальший розвиток ефективної архітектури підтримки реформ в якості основи для реформи державного управління в міністерствах, відомствах і муніципалітетах 	<ul style="list-style-type: none"> • Кількість клієнтів, які здійснюють комерціалізацію/реструктуризацію
Створення сприятливого середовища для ефективного функціонування ринків	<ul style="list-style-type: none"> • Підтримка подальшого вдосконалення законодавчої бази для приватизації та інших форм участі приватного сектору • Покращення законодавства в енергетиці (3-й енергопакет) та інфраструктурі з метою підтримки дерегуляції, ефективного виконання спеціальних обов'язків з надання послуг громадянам і тарифних реформ • Підтримка земельної реформи по мірі її здійснення. 	<ul style="list-style-type: none"> • Підвищення тарифів у проектах, які підтримує Банк, до рівня, що відображає реальну собівартість

5. Напрями та результати діяльності

Пріоритет 2: Сприяння забезпеченню верховенства права, конкуренції та рівних умов гри у приватному секторі шляхом підтримки компаній, які впроваджують найкращу практику

Цілі (Наслідки)	Напрями діяльності (Конкретні результати)	Контрольні показники
<ul style="list-style-type: none"> Краща продуктивність МСП та приватних корпорацій в економіці Краща відповідність навичок попиту 	<ul style="list-style-type: none"> Пряме фінансування компаній, які проваджують передову практику та мають високі стандарти чесності, у тому числі підтримка забезпечення їх потреб в оборотному капіталі Прямі акціонерні інвестиції, а також інвестиції через фонди прямих інвестицій інституційної якості та власні програми венчурного фінансування Банку Надання банкам-партнерам кредитних ліній для МСБ та розподіл ризиків в рамках окремих проектів та цільових програм (ГВЗВТ, енергоефективність та відновлювана енергетика тощо), у тому числі у місцевій валюті з донорською грантовою підтримкою Надання консультативної підтримки МСБ, зокрема з питань впровадження передових практик ефективного менеджменту та операційної діяльності, розвитку місцевого ланцюжка вартості та збільшення готовності до торгівлі в експортно-орієнтованих компаній для подальшого використання існуючих програм фінансування ЄБРР (ГВЗВТ, ПСРТ та ін.). Сприяння залученню якісних ПІІ та їх підтримка, а також підтримка місцевих експортно-орієнтованих компаній Підтримка розвитку бази навичок, а також придатності кадрових ресурсів до працевлаштування з акцентом на ключові цільові групи в контексті забезпечення інклюзивності (жінки, молодь та особи, які проживають у віддаленій місцевості), а також ВПО, ветеранів, осіб з фізичними обмеженнями, а також працівників державного сектору, скорочених у зв'язку з приватизацією та реструктуризацією ДП. 	<ul style="list-style-type: none"> Кількість клієнтів КМБ, які повідомляють про підвищення продуктивності та обороту Кількість осіб за цільовими групами, які отримали нові/покращені навички в результаті навчання
<p>Краще бізнес-середовище та зміцнене верховенство права</p>	<ul style="list-style-type: none"> Продовження підтримки бізнес-омбудсмена та Секретаріату Національної інвестиційної ради з метою сприяння реформам, які покращують інвестиційний клімат Підтримка галузевих саморегулювальних організацій, які намагаються контролювати дотримання бізнес-етики, покращувати стандарти ведення бізнесу та забезпечувати верховенство права Підтримка реформи державних закупівель для подальшого зменшення можливостей для корупції Підтримка поліпшення управління та бізнес-клімату, у тому числі з використанням створеної спільно ЄБРР та ЄС Української архітектури реформ, а також допомога в розбудові адміністративної спроможності для реалізації реформ. 	<ul style="list-style-type: none"> Законодавчі, інституційні або регуляторні покращення у цільових сферах, пов'язані з ефективним управлінням

5. Напрями та результати діяльності

Пріоритет 3: Посилення енергетичної незалежності шляхом підтримки лібералізації ринку, диверсифікації та збільшення виробництва, підвищення енергоефективності та ефективного регулювання

Цілі (Наслідки)	Напрями діяльності (Конкретні результати)	Контрольні показники
Збільшення виробництва та диверсифікація поставок енергії	<ul style="list-style-type: none"> Фінансування проектів когенерації та відновлюваної енергетики на промислових об'єктах, у тому числі проектів генерації енергії з відходів з одночасною підтримкою реформи законодавства, у тому числі створення прозорих правил підключення до енергомережі, з метою створення сприятливих умов для сталого розвитку ринків Підтримка реконструкції та оптимізації існуючих енергомереж Підтримка впровадження найкращої практики торгівлі, виробництва, транспортування і зберігання згідно зі Стратегією діяльності ЄБРР в енергетиці Сприяння місцевим та іноземним приватним інвестиціям в енергетику, у тому числі на основі договорів управління, концесій, ДРП та приватизації Підтримка демонополізації та лібералізації сектору шляхом участі в формуванні політики (3-й енергопакет), а також шляхом фінансування відповідних інвестиційних проектів Підтримка імплементації та перегляду Національно визначених внесків (НВВ) України за Паризькою угодою. 	<ul style="list-style-type: none"> Загальний обсяг виробленої з відновлюваних джерел (МВтг/рік) Подальший процес інтеграції в ENTSO-E, ENTSO-G
Підвищення енергоефективності	<ul style="list-style-type: none"> Сприяння підвищенню енергоефективності та імплементації заходів з підвищення ресурсоефективності в різних галузях та забудованому середовищі, у тому числі через програми фінансування переходу до «зеленої» економіки (ПФЗЕ) та в рамках ініціативи «Зелені міста» для муніципальних проектів Збільшення участі приватного сектору в наданні послуг енергозбереження, у тому числі на основі договорів з оплатою за фактичні результати 	<ul style="list-style-type: none"> Загальний обсяг енергозбереження (ГДж/рік)

5. Напрями та результати діяльності

Пріоритет 4: Підвищення стійкості фінансової системи шляхом зміцнення банківського сектору з паралельним розвитком ринків капіталу та інших небанківських джерел фінансування

Цілі (Наслідки)	Напрями діяльності (Конкретні результати)	Контрольні показники
Добре капіталізовані банки з виваженими підходами до управління ризиками та сталими структурами фінансування	<ul style="list-style-type: none"> Підтримка стратегії реформування ДБ (див. також Пріоритет 1) шляхом надання інвестицій та ТД з приділенням основної уваги корпоративному управлінню, розбудові спроможності, комерціалізації, передприватизаційним інвестиціям Підтримка банків-партнерів (приватних і державних у наданні довгострокового фінансування в рамках окремих проектів та спеціальних кредитних ліній, проектів розподілу ризиків з залученням грантових коштів по мірі необхідності (див. також Пріоритет 2), а також прямих інвестицій Пріоритизація розвитку інструментів в національній валюті, у тому числі нефінансованих структур	<ul style="list-style-type: none"> Покращення фінансових показників фінансових установ-партнерів
Функціонуючі ринки капіталу та альтернативні джерела фінансування	<ul style="list-style-type: none"> Надання технічної допомоги з метою зміцнення інституційної та регуляторної бази для консолідації та подальшого розвитку ринків капіталу Підтримка корпоративних випусків (боргове та акціонерне фінансування, включаючи венчурний капітал), у тому числі в якості якірного інвестора Створення системи фінансування в національній валюті для задоволення потреб ринків капіталу і товарно-сировинної продукції Пошук придатних для банківського фінансування проектів у секторах лізингу і страхування	<ul style="list-style-type: none"> Загальна кількість/обсяг операцій небанківського кредитування фінансовими установами-партнерами у цільовому сегменті

5. Напрями та результати діяльності

Пріоритет 5: Покращення інтеграції шляхом сприяння торгівлі та інвестиціям, розширення інфраструктурних зв'язків та підтримки наближення до стандартів ЄС

Цілі (Наслідки)	Напрями діяльності (Конкретні результати)	Контрольні показники
Краща якість та зв'язаність інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> • Інвестиції в основну національну транспортну мережу (залізничний, повітряний, морський, автомобільний та річковий транспорт), а також проекти, спрямовані на розширення транскордонних зв'язків та Транс'європейських коридорів (TEN-T), включаючи розвиток внутрішніх та міжнародних річкових водних шляхів згідно з Транспортною стратегією держави. • Інвестиції у створення сучасних логістичних центрів, підтримка приватних транспортних і логістичних операторів з метою підтримки реалізації Експортної стратегії держави • Інвестиції в модернізацію та розширення можливостей міського транспорту, а також підвищення якості послуг • Підтримка подальшої енергетичної інтеграції, зокрема в ENTSO-E та ENTSO-G, а також фінансування будівництва транскордонних інтерконнекторів (зв'язок з Пріоритетом 3) • Підтримка розвитку «м'якої» зв'язаності та цифровізації • Збільшення ємності та спроможності для реалізації проектів у державному секторі 	<ul style="list-style-type: none"> • Покращення/збільшення потужності та пропускної спроможності інфраструктури (у тому числі сукупне чисте збільшення потужності) в рамках проектів за участі Банку
Збільшення обсягів транскордонної торгівлі та інвестицій	<ul style="list-style-type: none"> • Підтримка впровадження найкращої міжнародної практики та наближення до стандартів ЄС, а також інтеграції компаній у транскордонні ланцюжки вартості (зв'язок з Пріоритетом 2) • Розширення та масштабування Програми сприяння розвитку торгівлі (ПСРТ) 	<ul style="list-style-type: none"> • Загальна кількість/обсяг транзакцій, підтриманих Банком в рамках ПСРТ

6. Взаємодоповнюваність зусиль міжнародних партнерів у сферах діяльності ЄБРР

СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄБРР

		Сектори													Інше								
		Корпоративний				Енергетика		Інфраструктура				Фінансовий			Перехід до «зеленої» економіки		Інклюзивність						
Індикативний річний обсяг інвестицій/грантів (середні показники за 2015-2017 р., якщо не зазначене інше, без урахування бюджетної підтримки)		Агробізнес	Промисловість	Нерухомість	ІКТ	Природні ресурси	Електроенергетика	Водопостачання / водовідведення / ТПВ	Міський транспорт	Автомобілі	Залізниця	Банківський сектор	Страхування	Фінансування ММСП	Прямі інвестиції	Ринки капіталу	Водоефективність	Матеріалоефективність	Стале енергокористування	Гендерна рівність	Молодь	Регіони	Врядування
ЄІБ	€92 млн.	€				€	€	€	€	€				€							€		
Світовий банк	€59 млн.					€P	€P			€P	€P												€P
ЄС	€93 млн.**	€P				€P	€P			€P	€P								€P		€P	€P	€P
KfW	€144 млн.					€P	€P											€P	€P				€P
GIZ	€87 млн.						€P	€P										€P			€P	€P	€P
МФК	€3 млн.	€P	€								P				€								€P
ЧБТР	€36 млн.	€		€		€P			€					€									
EBRD [прогно з]	€773 млн.	€	€			€P	€P	€P	€P	€P	€P	€P	€P	€	€	€P	€P	€P	€P	€P	€P	€P	€P

€ Сфера значних інвестицій

● Основний акцент на приватному секторі

P Сфера значної участі у формуванні політики

○ Основний акцент на державному секторі

Сфери можливої співпраці

Конкуренентоспроможність:

Партнерство з ЄІБ та МФК у співфінансуванні компаній, що відповідають вимогам; робота з ЄС над стандартами продукції

Ефективне врядування:

Промисловість реформ, спрямованих на покращення інвестиційного клімату (включаючи земельну реформу) разом з ЄС та Світовим банком

Стійкість:

Координація з ЄІБ програм кредитування ММСП через банки-партнери; спільна підтримка імплементації 3-го Енергетичного пакету ЄС

«Зеленість»:

Співфінансування з ЄІБ та Світовим банком «зелених» проектів MEI та міського транспорту

Інтегрованість:

Спільні інвестиції у великі транспортні проекти зі Світовим банком та ЄІБ; робота над логістикою з МФК

Інклюзивність:

Підтримка інвестицій ЄІБ у вищу освіту та покращення взаємодоповнюваності з інвестиціями ЄІБ, особливо у приватному секторі

** Виходячи з загального фінансування ЄС з 1991 р.

Примітка: Дані МФО взяті з публічно доступних джерел.

Значними інвестиціями МФО вважаються проекти, підписані починаючи з 2015 р., розмір яких перевищує 5% річного обсягу інвестицій. Використано курс обміну валют станом на 20 квітня 2018 р.

7. Ризики імплементації, екологічні та соціальні наслідки

Ризики для імплементації Стратегії	Імовірність	Вплив	Екологічні та соціальні наслідки
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Вразливість для зовнішніх шоків та наслідки програми МВФ: геополітичні чинники, коливання цін на товарно-сировинну продукцію, дія глобальних чинників, що впливають на ринки, які розвиваються, – усе це може збільшувати пов'язаний з Україною ризик, віддохочувати внутрішні та іноземні інвестиції та негативно впливати на діяльність банку; неналежне виконання програми МВФ може зокрема вплинути на реалізацію інфраструктурних проектів 			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Екологічна політика, управління екологічними та соціальними впливами, залучення зацікавлених осіб: надання допомоги в імплементації директив ЄС як частини процесу виконання Угоди про асоціацію шляхом участі у політичному діалозі та розбудови спроможності. Забезпечення транспозиції та імплементації Директиви ЄС про оцінку впливів на довкілля з забезпеченням оцінки та пом'якшення впливів у проектах; допомога клієнтам у розвитку належної спроможності з імплементації; робота над покращенням знання та практики КСВ і залучення стейкхолдерів.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Вразливість для внутрішньої політики, у тому числі у приватизації: зниження темпу реалізації або згортання реформ може вплинути на проекті у державному секторі та створити додаткові завади для діяльності з розвитку приватного сектору, зокрема загальмувати приватизаційні процеси 			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Умови праці та працевлаштування: забезпечувати відповідність кадрової політики та практики клієнтів ВРП №2 ЄБРР з приділенням особливої уваги організаціям працівників-мігрантів. В рамках приватизації ДП може існувати потреба в плануванні скорочення персоналу.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Залежність від зовнішніх якорів реформ: зрив чи гальмування процесу наближення до ЄС з будь-якої сторони загальмує просування реформ 			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Охорона здоров'я та праці: намагатися поліпшувати культуру і практику охорони праці та здоров'я навколишніх спільнот, у тому числі при будівництві, а також дорожньої безпеки у зв'язку з транспортними проектами.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Вразливість до коливання цін на товарно-сировинну продукцію: падіння цін на основні статті українського експорту (метали, хімікати, продукція первинного сільського господарства) може спричинити рецесію, яка ослабить попит з боку приватного сектору. З іншого боку, у разі зростання цін на ці позиції можуть зникнути стимули для впровадження реформ. 			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Землевідведення, примусове відселення та економічне переміщення: заохочувати клієнтів до поліпшення процесу консультацій з відповідними особами та їх інформування. У разі відсутності у таких осіб юридично підтвердженого права на відповідні земельні ділянки клієнти повинні забезпечувати компенсацію та відновлення засобів існування згідно з вимогами Банку.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Фактори, що заважають реформуванню енергетичного сектору: низький політичний консенсус, корисливі інтереси та політична нестабільність можуть призвести до зриву надзвичайно важливих реформ в енергетиці, що негативно вплине на діяльність Банку в стратегічній сфері посилення енергетичної безпеки України. 			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Збереження біорізноманіття та стале управління живими природними ресурсами: Банк буде підтримувати розвиток і впровадження практики сталого управління та збереження біорізноманіття у проектах у секторах сільського та лісового господарства, іригації. ▪ Культурна спадщина: працювати з клієнтами над визначенням чутливої культурної спадщини, проведенням консультацій з відповідними стейкхолдерами і захисту цієї спадщини. ▪ Фінансові установи-посередники: забезпечити наявність у партнерських фінансових установ належної спроможності в екологічній та соціальній сфері, а також відповідних процедур ризик-менеджменту. ▪ Моніторинг і нагляд: працювати з існуючими клієнтами над моніторингом екологічних і соціальних показників та вирішенням історичних проблемних питань, пов'язаних з портфелем Банку. Необхідне ТС для покращення стандартів і практики захисту довкілля та моніторингу промислових викидів.

8. Оцінка донорського співфінансування

8.1. Оцінка потреб у грантах

Донорське фінансування буде потрібне для досягнення стратегічних цілей до 2023 р., у тому числі підтримки наступного:

- Посилення **енергетичної безпеки** за допомогою програм фінансування енергоефективності та регуляторних реформ
- Поліпшення **муніципальної та екологічної інфраструктури** в рамках Планів дій «Зелені міста», у тому числі в секторах громадського транспорту, централізованого опалення та ТПВ
- Розвитку **фінансування у місцевій валюті та ринку капіталу**
- Сприяння **реформі фінансового сектору** шляхом підтримки відповідних установ і регуляторних органів
- Вдосконалення **корпоративного управління у державних підприємствах** і державних банках
- Підтримки **кредитних ліній для МСП та проектів енергоефективності**, у тому числі в місцевій валюті, за допомогою фінансованих за грантові кошти механізмів
- Ширшої підтримки **розвитку приватного сектору та МСП**
- Учасі у формуванні політики та реформуванні законодавства, у тому числі з метою покращення **інвестиційного клімату**
- Кошти ТС будуть необхідні для забезпечення надійної **оцінки впливів проектів на біорізноманіття**, підвищення дорожньої безпеки, а також стандартів охорони праці та безпеки.

8.2. Потенційні джерела грантового фінансування

- Донорське фінансування буде спрямовуватися через мультидонорські фонди ЄБРР : **Мультидонорський рахунок для стабілізації та сталого розвитку України, Фонд розвитку малого бізнесу та Спеціальний фонд фінансування МСП у місцевій валюті.**
- ЄБРР продовжить встановлювати та розвивати партнерські відносини з існуючими та потенційними **прямими донорами.**
- **ЄС** залишатиметься дуже важливим джерелом грантового фінансування для політичних реформ та підтримки збільшення зв'язності, проектів у секторах муніципальної інфраструктури та енергоефективності. Основною програмою є ініціатива «Схід» Інвестиційного фонду сусідства.
- ЄБРР продовжить вивчати можливості отримання фінансування з **Фонду чистих технологій та Глобального екологічного фонду** для проектів енергоефективності в житловому і корпоративному секторах, а також забезпечення сталості в проектах агробізнесу
- Грантове фінансування також може виділятися в категорії «Інша офіційна допомога для розвитку» зі **Спеціального фонду акціонерів ЄБРР.**
- Ще одним джерелом грантового фінансування для України є **ЕБР** (Східноєвропейське партнерство з енергоефективності та довкілля).

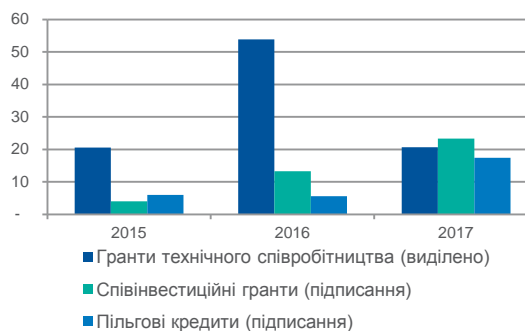
Окремі показники доступності

Процентильний ранг в регіоні ЄБРР¹

ВВП на душу населення (ПКС, пот. міжн. \$) ²	8,305	11 (КО)
Країна ОДР	ТАК	-
ОДР як частка від валового національного доходу (%) ³	1.65	40
Вибірка ОДР на душу населення (\$ - поточні ціни) ³	33.8	24

Джерела: ² - МВФ (2016), ³ - ОЕСР (2016)

Донорське фінансування у період дії попередньої стратегії (€ млн.)⁴

Прогнозовані потреби в грантових коштах (€ млн.)

1. Простий процентильний ранг – частка країн ЄБРР (КО ОДР для показників ОДР), що знаходяться нижче України.

4. Дані ТС за 2015 р. відображають виділені кошти станом на кінець березня 2016 р. (останні наявні дані перед їх передачею на нову систему обліку донорського фінансування). Дані ТС за 2016-2017 рр. відображають кошти, виділені на рівні проектів.

ДОДАТОК

Україна поважає та застосовує принципи багатопартійної демократії та плюралізму, передбачені у Статті 1 Угоди про заснування Банку. Незважаючи на складні політичні та економічні умови, а також ситуацію в сфері безпеки, після Революції Гідності вдалося багато чого досягти. Тим не менше, залишається багато викликів, зокрема у забезпеченні верховенства права та боротьбі з корупцією.

Революція Гідності («Євромайдан») у листопаді 2013 р. - лютому 2014 рр. стала переломним моментом, після якого Україна вийшла на стратегічний шлях комплексних демократичних реформ, обумовлених євроінтеграційними прагненнями, з приділенням більшого значення захисту та просуванню основоположних цінностей демократії, прав людини та верховенства права.

У червні 2014 р. Україна та Європейський Союз (ЄС) уклали визначну Угоду про асоціацію, включаючи ГВЗВТ, яка стала важливою юридично обов'язковою основою для політичних та економічних реформ, і згідно з якою Україна узяла на себе зобов'язання щодо наближення своєї законодавчої та нормативно-правової бази до вимог ЄС. Після майже трьох років попереднього застосування різних частин цієї Угоди вона нарешті набрала чинність 1 вересня 2017 р. У червні 2017 р. почав діяти безвізовий режим для короткострокового перебування громадян України в країнах Шенгенської зони після виконання Україною відповідних вимог, у тому числі у сфері захисту прав людини, зокрема захисту меншин та недопущення дискримінації.

Після Революції Гідності Україна почала реалізацію програми реформ, спрямованої на її перетворення у сучасну європейську демократичну державу. Відбувалося інтенсивне впровадження реформ, активізувалася діяльність демократичних інститутів. Незважаючи на складні політичні та економічні умови, а також ситуацію в сфері безпеки, були проведені вибори на всіх рівнях, які в цілому були оцінені як «вільні та чесні». Українська демократична політична система стабілізувалася, але залишається неконсолідованою. Надзвичайно активне громадянське суспільство країни разом з реформаторами в Уряді та Верховній Раді потужно рухають реформи уперед за міцної підтримки міжнародних партнерів України. Але незважаючи на реальні демократичні досягнення, ще багато чого слід зробити на шляху реформ. Зокрема, необхідно зміцнити верховенство права та доступ до правосуддя, включаючи забезпечення незалежності суддів та ефективного правозастосування. Хоча був досягнутий значний прогрес у закладенні законодавчої, політичної та інституційної основи для зменшення рівня корупції, це явище досі залишається одним з основних проблемних питань.

Незаконна анексія Криму та Севастополя Російською Федерацією та конфлікт на території Донецької та Луганської областей (Донбас) на сході України, які тривають вже п'ятий рік, спричинили значні людські страждання, а також різке збільшення насильства та небезпеки. Згідно з офіційними даними було вбито більше 10 тис. осіб і поранено ще близько 24 тис. Україна також стикнулася з гуманітарною кризою, наслідком якої стала поява більше 1,6 млн. внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Значне погіршення ситуації в сфері безпеки створило серйозні виклики для процесу демократичних реформ в Україні, а також імплементації міжнародних конвенцій про права людини, особливо на територіях, що не є підконтрольними українській владі.

Вільні вибори та представницьке врядування

Вільні, чесні та конкурентні вибори

Конституція України гарантує чесні вибори, що проводяться на основі загального, рівного та прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Останні президентські вибори відбулися в один тур 25 травня 2014 р. Це були позачергові вибори, оголошені Верховною Радою після Революції Гідності. Міжнародна місія спостереження за виборами (МСВ) ОБСЄ/БДІПЛ оцінила ці вибори як такі, що «характеризувалися високою явкою виборців та рішучим наміром влади провести справжні вибори в основному згідно з міжнародними зобов'язаннями та з дотриманням основоположних свобод на переважній більшості території країни».

Міжнародні спостерігачі зокрема наголосили на тому, що «це вдалося зробити, незважаючи на небезпечне середовище у двох східних областях» і той факт, що на Кримському півострові вибори не проводилися, оскільки «він не знаходиться під контролем української влади, і для громадян, які на ньому проживають, участь у виборах була пов'язана з серйозними труднощами» (1).

Останні парламентські вибори відбулися 26 жовтня 2014 р. за змішаною пропорційно-мажоритарною системою, яка, на думку ОБСЄ/БДІПЛ, «давню є предметом спорів в Україні та вважається багатьма особливо вразливою для шахрайства». Ці вибори також були позачерговими. МСВ на чолі з ОБСЄ/БДІПЛ дійшла висновку, що вони «стали важливим кроком у намаганнях України консолідувати демократичні вибори згідно з її міжнародними зобов'язаннями. Цей процес мав багато позитивних моментів, зокрема наявність неупередженої та ефективною Центральною виборчою комісією, велику кількість кандидатів, яка забезпечила виборцям реальний вибір, а також у цілому дотримання основоположних свобод». Хоча сам процес голосування, а також меншою мірою процес підрахунку голосів були оцінені спостерігачами МСВ позитивно, «під час процесу обробки інформації у деяких виборчих округах були виявлені значні проблеми». Спостерігачі також зазначили, що ці вибори проводилися в особливо складних політичних та економічних умовах, а також ситуації в сфері безпеки (2). У зв'язку з порушенням територіальної цілісності України вдалося заповнити лише 423 з 450 місць у Верховній Раді.

Вищенаведені висновки були підтверджені в ході міжнародної оцінки місцевих виборів у жовтні та листопаді 2015 р., що була проведена під керівництвом ОБСЄ/БДІПЛ. Міжнародні спостерігачі оцінили ці вибори як «конкурентні, та в цілому добре організовані», а виборчу кампанію – як таку, під час якої «в цілому був дотриманий демократичний процес». Тим не менше, було висловлено деяку критику стосовно складності законодавчої бази, домінування потужних економічних груп, а також того факту, що практично все висвітлення виборчої кампанії у ЗМІ було проплаченим (3).

Наступні президентські та парламентські вибори мають відбутися відповідно навесні та восени 2019 р. ОБСЄ/БДІПЛ, ЄС, Венеціанська комісія та Парламентська Асамблея Ради Європи (ПАРЄ) закликали Україну провести комплексну виборчу реформу з метою гармонізації виборчого законодавства, що регулює усі типи виборів (4).

Розподіл влади, ефективна система стримувань і противаг

Україна має парламентсько-президентську систему правління. Зміни, внесені до Конституції у грудні 2004 р., зменшили повноваження Президента та зміцнили позиції Прем'єр-міністра. Ці зміни були скасовані у жовтні 2010 р., коли за попередньої влади Конституційний суд прийняв спірне рішення щодо визнання зазначених змін 2004 р. неконституційними. У лютому 2014 р. Верховна Рада переважною більшістю голосів прийняла закон, який повернув зміни до Конституції 2004 р..

Виконавча влада розподіляється між Прем'єр-міністром і Президентом. Президент є главою держави та обирається на п'ятирічний термін шляхом прямого голосування. Прем'єр-міністр очолює Кабінет Міністрів, який є найвищим органом у системі органів виконавчої влади. Відносини між Прем'єр-міністром і Президентом не позбавлені суперництва. Законодавча влада належить Верховній Раді, депутати якої обираються на 5-річний термін. Рада призначає Прем'єр-міністра за поданням Президента на основі пропозиції парламентської коаліції. Рада також призначає Міністрів оборони та закордонних справ за поданням Президента та всіх інших міністрів – за поданням Прем'єр-міністра.

(1) OSCE/ODIHR Election Observation Mission (EOM): Ukraine, Early Presidential Election, 25 May 2014, Final Report, Warsaw, 30 June 2014, pp. 1-4.

(2) OSCE/ODIHR EOM: Ukraine, Early Parliamentary Elections, 26 October 2014, Final Report, Warsaw, 19 December 2014, pp. 1-6.

(3) OSCE/ODIHR EOM: Ukraine, Local Elections, 25 October and 15 November 2015, Final Report, Warsaw, 19 February 2016, p. 1.

(4) OSCE/ODIHR EOM: Ukraine, Local Elections, Final Report, p. 32; European Commission (EC) and High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy (HR): Joint Staff Working Document, Association Implementation Report on Ukraine, Brussels, 4 November 2017, p. 4; PACE: Resolution 2145 (2017) on "The functioning of democratic institutions in Ukraine", 25 January 2017, p. 3.

Конституція України передбачає розподіл законодавчої, виконавчої та судової влади. Деякі міжнародні органи – наприклад, ПАРЕ – вважають, що конституційна реформа в Україні також має охопити цю сферу розподілу влади для усунення недоліків, що досі в ній існують (5).

Реальні повноваження обраних посадовців з врядування

Обрані посадовці мають реальні повноваження з врядування. Цивільні органи влади в цілому ефективно контролюють військові та силові органи. Разом із цим спостерігається тісний зв'язок між політичною та бізнес-елітою, і на політичне життя країни значно впливають олігархічні інтереси.

Громадянське суспільство, ЗМІ та участь

Масштаб і незалежність громадянського суспільства

Громадянське суспільство в Україні є великим, різноманітним, незалежним, бурхливим і активним. Після Євромайдану воно стало однією з найпотужніших рушійних сил демократичних перетворень у країні та відіграє ключову роль в підтримці й розробці реформ, а також контролі за їх впровадженням. Громадські організації (ГО) є особливо проактивними в розробці та підтримці впровадження заходів боротьби з корупцією.

За офіційними даними станом на кінець 2016 р. в Україні було зареєстровано більше 90 тис. громадських об'єднань, благодійних організацій, творчих та інших професійних об'єднань. ГО, особливо волонтерські організації, дуже позитивно сприймаються суспільством, і рівень довіри до них є одним з найвищих (також високою є довіра до церков і армії).

Разом із цим з огляду на економічну ситуацію протягом останніх років ГО отримують дуже незначне державне та приватне фінансування. Міжнародні донори продовжують підтримувати українські ГО, але ця підтримка в основному надається на проектній основі: лише декілька міжнародних донорів готові покривати адміністративні чи непрямі витрати ГО.

Незалежність і плюралізм ЗМІ, відсутність цензури

Середовище ЗМІ в Україні є жвавим, яскравим і різноманітним з широким спектром державних і приватних медіа-ресурсів. Основним джерелом політичної інформації є телебачення, за яким слідує Інтернет-ЗМІ та періодичні видання. Законодавство в цілому забезпечує здорову основу для свободи ЗМІ. Утім, на їх незалежність негативно впливають політичні або корпоративні інтереси власників медіа-ресурсів, наслідком чого є політизованість цієї галузі як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівні (6). Важливою запорукою недопущення надмірної концентрації прав власності на медіа-ресурси та плюралізму ЗМІ став прийнятий у вересні 2015 р. закон про прозорість власності ЗМІ.

Разом із цим війна на сході та загальне погіршення ситуації з безпекою в країні поставили під загрозу безпеку журналістів. Зареєстровані випадки фізичного насильства по відношенню до журналістів, за які винні особи не понесли заслуженого покарання, хоча влада рішуче засудила усі такі напади. Розслідування гучного вбивства відомого журналіста Павла Шеремета у липні 2016 р. досі не дало результатів (7). Посилаючись на міркування національної безпеки, український уряд вжив ряд заходів для обмеження доступу до російських ЗМІ в Україні. ЄС та Україна дійшли згоди щодо важливості плюралізму ЗМІ з забезпеченням пропорційності заходів, спрямованих на захист національної безпеки (8).

Ситуація із свободою ЗМІ та безпекою журналістів погіршилася, зокрема в анексованому Криму та в зоні військового конфлікту, що регулярно засуджується Представником ОБСЄ з питань свободи ЗМІ (9).

(5) PACE: Ibid, p. 2.

(6) OSCE/ODIHR EOM: Ukraine, Early Parliamentary Elections, Final Report, p. 19, and Early Presidential Elections, Final Report, pp. 18-19.

(7) OSCE Representative on Freedom of the Media (RFoM): Statements on 25 October, 20 October and 20 July 2017, 11 May and 26 February 2016, and 16 April 2015; EC/HR report, 2017, p. 4; PACE: Resolution 2145 (2017), p. 1 and the report accompanying, pp. 8-9.

(8) EU-Ukraine Association Council: Joint Statement, 8 December 2017, p. 1.

(9) OSCE RFoM: Statements on 3 February and 24 January 2017, 19 April 2016, and 1 April and 13 March 2015.

Численні канали громадської та політичної участі

Громадяни України мають численні канали для громадської та політичної участі. Революція Гідності призвела до масової мобілізації та здійснила довготривалий вплив на культуру громадської активності в Україні. Українські ГО діють дуже активно та навчилися ефективно впливати на державні органи на всіх рівнях. За останні роки провідні організації громадянського суспільства зробили значний внесок в реформування законодавства та його імплементацію. Уряд часто покладається на досвід і знання громадських організацій. Робота над вдосконаленням механізмів громадської участі в формуванні державної політики на центральному та місцевому рівнях триває, розроблено проект закону про громадські консультації. Разом із цим, деякі громадські активісти останнім часом скаржаться на збільшення тиску на їх діяльність (10).

Свобода створення політичних партій та існування організованої опозиції

Свобода політичної діяльності гарантована Конституцією та забезпечується на практиці. Україна має багатопартійну систему. Офіційно зареєстровано близько 350 політичних партій. Під час останніх (2014 р.) парламентських виборів змагалися 29 політичних партій та блоків. Шестеро з них подолали 5-відсотковий поріг та увійшли до Верховної Ради. Опозиційні партії мають можливість вільно проводити свою агітацію та критикувати ініціативи уряду.

Разом із цим, більшість партій в Україні мають незначну кількість членів та неясні ідеологічні платформи. На їх діяльність часто впливають бізнес-інтереси, а отже довіра суспільства до них є в цілому низькою. Одним із значних досягнень за останні роки стало створення можливості бюджетного фінансування політичних партій. Україна також прийняла нове законодавство, яке збільшило прозорість фінансування партій, але для імплементації відповідних нових законів ще багато чого залишається зробити (11).

Верховенство права і доступ до правосуддя

Верховенство права

Принцип верховенства права визначений у Конституції України, і для його забезпечення існують необхідні законодавчі та інституційні механізми. Право на справедливий суд також передбачене у законодавстві, але його реалізація не забезпечується у повній мірі з огляду на необхідність збільшення незалежності судової системи та поліпшення функціонування органів прокуратури.

Незалежність судів

Хоча незалежність судів передбачається Конституцією, досить частими є випадки зовнішнього втручання в роботу суддів. Після Революції Гідності Україна почала комплексну реформу судової системи. У червні 2016 р. були прийняті зміни до Конституції, спрямовані на посилення незалежності суддів та забезпечення ефективного функціонування судової системи згідно з європейськими нормами та міжнародними рекомендаціями. Кроки, зроблені за цей період, включають у себе прийняття нового закону про Конституційний суд, запуск нового Верховного суду, а також початок реорганізації системи судів нижчих інстанцій. Після прийняття нового суворого антикорупційного законодавства та публічної процедури оцінки суддів майже 1700 суддів добровільно пішли зі своїх посад. Відбір суддів у новий Верховний суд в цілому був оцінений як прозорий. Тим не менше, Громадська рада доброчесності, до складу якої входять представники громадянського суспільства, поставила під сумнів доброчесність, незалежність та професійний досвід деяких з пропонованих кандидатів. В результаті реформи, що триває, сприйняття незалежності судової системи покращується, але ще багато чого треба зробити (12). На останньому засіданні Ради асоціації Україна-ЄС (грудень 2017 р.) сторони домовилися про необхідність продовження судової реформи (13).

(10) EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 4.

(11) GRECO: Third Evaluation Round, Second Compliance Report on Ukraine, "Transparency of Party Funding", Strasbourg, 4 December 2015, p. 16.

(12) EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 6; PACE: Resolution 2145 (2017), p. 2 and the report accompanying it, pp. 12-14.

(13) EU-Ukraine Association Council: Joint Statement, 8 December 2017, p.1.

Конституція гарантує рівність усіх громадян перед законом. Для повноцінного забезпечення цього на практиці необхідно підвищити ефективність відправлення правосуддя, зокрема незалежність, ефективність, прозорість та підзвітність судової системи, а також функціонування органів прокуратури. Позитивним досягненням у цьому відношенні стали нещодавні зміни до Конституції та прийняття у 2014 р. нового закону про прокуратуру, який скасував функцію загального нагляду, що раніше здійснювалася Генеральним прокурором всупереч європейським стандартам і нормам (14). Тим не менше, прокуратура разом із судами залишаються серед державних органів, які користуються найменшою довірою громадян. Їхнє реформування необхідно продовжувати разом із забезпеченням ефективного правозастосування (15).

Наявність ефективної антикорупційної політики та органів

Поширена корупція стала одним з каталізаторів Революції Гідності. Після Майдану боротьба з корупцією стала однією з основних вимог українського суспільства. Україна досягла помітного прогресу в закладенні законодавчих, політичних та інституційних підвалин для зменшення рівня корупції. Було прийняте комплексне антикорупційне законодавство та створена нова інституційна система, що включає у себе такі спеціалізовані антикорупційні органи, як Національне антикорупційне бюро (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА). Україна також досягла значно вищого рівня прозорості, зокрема завдяки створенню системи електронного декларування активів (в якій вже розмістили свої електронні декларації приблизно один мільйон державних службовців), запуску інноваційної системи державних закупівель ProZorro, відкриттю публічних реєстрів, у тому числі реєстру бенефіціарних власників, впровадженню бюджетної децентралізації та застосуванню нового законодавства про державну службу, що встановлює правила щодо етики та конфлікту інтересів. Усі ці заходи суттєво зменшили можливості для корупції.

Незважаючи на ці досягнення, корупція досі є одним з основних проблемних питань, і суспільне сприйняття рівня корупції, особливо у судовій системі, залишається високим. В Індексі сприйняття корупції Transparency International 2017 р. Україна посіла 130-е місце зі 180 країн, піднявшись лише на один пункт порівняно з 2016 р. Крім цього, відповідні міжнародні організації та міжнародні фінансові організації (МФО) протягом останніх місяців висловлювали занепокоєння з приводу серйозного ризику відкату антикорупційних реформ, зокрема тиску на нові антикорупційні органи та активістів громадянського суспільства, які борються з корупцією (16).

Таким чином, забезпечення сталих і реальних змін у системі врядування з метою зменшення можливостей для корупції, а також забезпечення належного переслідування і притягнення до відповідальності за корупційні злочини залишається одним з ключових викликів. Рада асоціації Україна-ЄС, відповідні міжнародні організації та МФО продовжують наголошувати на необхідності забезпечення справжньої незалежності, операційної спроможності та повної ефективності спеціалізованих антикорупційних органів, надаючи особливу важливість створенню спеціалізованого антикорупційного суду у повній відповідності з позицією Венеціанської комісії та забезпеченню його незалежності, а також забезпеченню ефективного механізму перевірки електронних декларацій майна з подальшим вилученням незаконно набутих активів (17). Україну також закликають скасувати поширення на громадських активістів вимоги щодо подання електронних декларацій (18).

(14) PACE: Resolution 2145 (2017), p. 2 and the report accompanying it, pp. 12-13; OECD: Anti-corruption reforms in Ukraine, 4th round of monitoring of the Istanbul Anti-Corruption Action Plan, 2017, pp. 9-10.

(15) EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 7.

(16) OECD: Ibid, p.6; European Commission: Statement by Commissioner Hahn on the extension of e-declaration obligations to civil society in Ukraine, 28 March 2018; European External Action Service: Statement of the spokesperson on recent developments in the fight against corruption in Ukraine, Brussels, 5 December 2017; IMF: Statement on the efforts to fight corruption in Ukraine, Washington, D.C., 6 December 2017. See also, European Commission for Democracy through Law (Venice Commission) and the OSCE/ODIHR: Joint Opinion on Draft Laws No. 6674 and 6675 on introducing changes to some legislative acts to ensure public transparency on the financing of public associations and of the use of international technical assistance, Venice, 16-17 March 2018.

(17) Venice Commission: Opinion on the draft law on anti-corruption courts in Ukraine, Venice, 6-7 October 2017; EU-Ukraine Association Council: Joint Statement, 8 December 2017, p. 1; EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 2; PACE: Resolution 2145 (2017), pp. 2-3 and the report accompanying it, pp. 14-16; OECD: Ibid, pp. 6-10; GRECO: Evaluation report on Ukraine – Fourth evaluation round, Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors, Strasbourg, 23 June 2017, pp. 4-5.

(18) European Commission: Statement by Commissioner Hahn, 28 March 2018; Venice Commission and OSCE/ODIHR: Joint Opinion on Draft Laws No. 6674 and 6675, Venice, 16-17 March 2018.

Громадянські та політичні права

Свобода слова, інформації, релігії, совісті, пересування, об'єднань, зборів та приватної власності

Україна зобов'язалася забезпечувати права та основоположні свободи людини. В якості члена ООН, Ради Європи та ОБСЄ, а також сторони Угоди про асоціацію з ЄС Україна бере участь майже в усіх основних міжнародних договорах про права людини та ефективно співпрацює в їх реалізації. Оцінка ситуації з дотриманням прав людини в Україні в рамках третього циклу Універсального періодичного огляду ООН була завершена у лютому 2018 р., і Україна врахувала переважну більшість одержаних рекомендацій (19).

Країна також створила надійну законодавчу базу для захисту цивільних і політичних прав, яка зазнала подальшого вдосконалення після Євромайдану. У 2015 р. Україна прийняла свою першу амбітну Національну стратегію з прав людини та План дій на 2015-2020 р., в яких чітко визначені терміни виконання та відповідальні органи, хоча деякі з цих термінів вже порушені. ЄС та Україна ведуть щорічний Діалог з прав людини в рамках Угоди про асоціацію.

У цілому на захист прав людини та гуманітарну ситуацію в Україні значною мірою вплинула війна на сході та анексія Криму і Севастополя, наслідком яких стала низка порушень прав людини та міжнародного гуманітарного законодавства, а також обмеження свободи пересування, - проблеми, які українському уряду важко вирішувати (20). У грудні 2016 р. та грудні 2017 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюції з приводу ситуації з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі (Україна), в яких вказується на різке погіршення загальної ситуації з правами людини на півострові. Подібні заяви також були включені у рішення Комітету Міністрів Ради Європи та спільний звіт ОБСЄ/БДІПЛ і Верховного Уповноваженого з питань національних меншин (21).

Зокрема, мають місце серйозні порушення прав кримських татар, включаючи заборону діяльності їх органу самоврядування Меджлису, переслідування їхніх лідерів та закриття їхніх засобів масової інформації (22).

(19) UN Human Rights Council: Compilation on Ukraine – Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 4 September 2017, p. 5.

(20) EU: Annual Report on Human Rights and Democracy in the World in 2016, p. 60; Council of Europe Commissioner for Human Rights: Report following his visit to Ukraine from 29 June to 3 July 2015, Strasbourg, 3 November 2015, and Report following his visit to Ukraine from 21 to 25 March 2016, Strasbourg, 11 July 2016.

(21) UN General Assembly (UN GA): Resolution 71/190 on the Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, adopted on 19 December 2017, and Resolution 71/205, 19 December 2016; See also: UN GA: Resolution 68/262 on Territorial Integrity of Ukraine, adopted on 27 March 2014; UN Human Rights Council: Situation of human rights in the temporarily occupied Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine), 25 September 2017; Council of Europe Committee of Ministers: Decision on the Situation in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine), CM/Del/Dec(2017)1285, 3 May 2017; OSCE/ODIHR and High Commissioner on National Minorities: Report of the Human Rights Assessment Mission on Crimea (6-18 July 2015), 17 September 2015; see also PACE: Resolution 2132 (2016) of 12 October 2016 on Political consequences of the Russian aggression in Ukraine.

(22) European Parliament: Resolution on Human rights situation in Crimea, in particular of the Crimean Tatars (P8_TA(2016)0043), 4 February 2016.

Населення, що перебуває на непідконтрольних українській владі територіях на сході України і мешкає в умовах непідзвітного управління та відсутності правової системи, що діє на решті території країни, «по суті позбавлене захисту, а також основних людських прав і свобод», як зазначається у звіті Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ)(23).

Враховуючи вплив конфлікту, що триває, Україні було вказано на відступи від певних положень Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та Європейської конвенції з прав людини.

УВКПЛ також відзначила поширені випадки непритягнення до відповідальності осіб, які порушують права людини, для чого в якості виправдання часто посилаються на обставини, пов'язані з конфліктом, що триває. ЄС та інші міжнародні органи продовжують закликати Україну забезпечити подальший прогрес в розслідуванні злочинів, скоєних під час протестів у період Євромайдану та подій в Одесі 2 травня 2014 р.

Політична інклюзивність для жінок, етнічних та інших меншин

Конституція України забороняє будь-які привілеї або обмеження за ознаками раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, за мовними або іншими ознаками.

Ця заборона усіх форм дискримінації дедалі посилилася внаслідок законодавчих та інших змін, що відбулися протягом останніх років, у тому числі змін у законі «Про засади запобігання та протидії дискримінації», прийняття нового Кодексу законів про працю, а також Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період з 2017 по 2021 р. Згідно з шостим та останнім звітом Європейської Комісії про виконання Україною Плану дій щодо лібералізації візового режиму, Україна досягла необхідного рівня у захисті прав громадян, у тому числі захисті меншин та запобіганні дискримінації (26).

Профільні міжнародні органи вітають зусилля України, спрямовані на збільшення участі жінок в політичному та громадському житті. Тим не менше, жінки досі залишаються недостатньо представленими на рівнях, де приймаються рішення. Серед депутатів Верховної Ради жінок лише 11,3% (порівняно з 25,6% в середньому по Європі), а на вищих та нижчих міністерських посадах – лише 6,3% (порівняно з 22,4%). За цими показниками Україна посідає одне з останніх місць серед країн-членів Ради Європи (27). Дискримінація за ознакою статі залишається проблемою. Хоча Україна підписала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція), парламент її досі не ратифікував (28). Разом із цим, Україна прийняла національний закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а у 2017 р. створила посаду Урядового уповноваженого з питань гендерної політики.

Україна є багатокультурним і багатоетнічним суспільством. Проте велика кількість громадян, для яких є рідною російська мова, а також кримських татар не змогли взяти участь в останніх виборах через кризу на сході та незаконну анексію Кримського півострова.

(23) UN Human Rights Council: Compilation on Ukraine – Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 4 September 2017, p. 5.

(24) Ibid, p.5.

(25) EU-Ukraine Human Rights Dialogue, Joint Press Release, Kyiv, 13 June 2017

(26) EC: Sixth Progress Report on the Implementation by Ukraine of the Action Plan on Visa Liberalisation, Brussels, 18 December 2015, pp. 10-11.

(27) UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW): Concluding observations on the eighth periodic report of Ukraine, 9 March 2017, p. 11; Council of Europe Gender Equality Commission: Balanced participation of women and men in decision-making, Analytical Report – 2016 data, September 2017, pp. 23-25, 42-43.

(28) EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 3; PACE: Resolution 2145 (2017), p. 3.

ОБСЄ/БДІПЛ порекомендували українській владі, серед іншого, внести зміни у виборче законодавство для забезпечення ширшого представництва національних меншин на місцевому рівні (29). Мовні положення у новому законі про освіту, прийнятому у вересні 2017 р., стали причиною суперечок не лише всередині країни, а й за її межами. Наразі очікується, що під час їх імплементації будуть враховані відповідні рекомендації Венеціанської комісії Ради Європи (30).

Внаслідок війни та складної гуманітарної ситуації на сході в Україні з'явилося більше 1,6 млн. ВПО, інтеграція яких залишається проблематичною (31).

У нещодавній збірці інформації про Україну УВКПЛ висловило своє занепокоєння з приводу повідомлень про збільшення кількості злочинів та інцидентів на ґрунті ненависті. Визнаючи певні позитивні зусилля з боку влади, УВКПЛ у той самий час зазначає, що «про злочини на ґрунті ненависті досі не завжди належним чином повідомляється, і держава не має системи для моніторингу таких злочинів» (32).

Свобода від залякувань і катувань

Конституція України забороняє катування та жорстоке, негуманне або принизливе поводження чи покарання. У 2012 р. під егідою Уповноваженого з прав людини було створено Національний превентивний механізм для недопущення катувань і жорстокого поводження. Але збройний конфлікт на сході країни та незаконна анексія Криму, які значно підвищили рівень насильства та небезпеки, представляють значний виклик для реалізації цього конституційного права.

Хоча відповідні міжнародні органи визнали значні реформи у правоохоронній сфері, вони критикують Україну за випадки примусового зникнення, свавільного позбавлення свободи та жорстокого поводження з людьми (33). Найтяжчі випадки катувань, жорстокого поводження та/або негуманних умов утримання зафіксовані на непідконтрольних українській владі територіях, де більше не існує верховенства права та громадського порядку (34).

(29) OSCE/ODIHR EOM: Ukraine, Local Elections, 25 October and 15 November 2015, Final Report, pp. 22-23

(30) Venice Commission: Opinion on the provisions of the law on education of 5 September 2017, Strasbourg, 11 December 2017; Committee of Ministers of the Council of Europe: Decision on Situation in Ukraine (CM/Del/Dec(2017)1299/2.1bis), 8 November 2017.

(31) EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 3; PACE: Resolution 2198 (2018) on “Humanitarian consequences of the war in Ukraine”, 23 January 2018.

(32) UN Human Rights Council: Compilation on Ukraine – OHCHR Report, 4 September 2017, p. 3.

(33) The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT): Report to the Ukrainian Government on the visit to Ukraine from 21 to 30 November 2016, Strasbourg, 19 June 2017.

(34) UN Human Rights Council: Compilation on Ukraine – OHCHR Report, 4 September 2017, p. 3; EU: Annual Report on Human Rights and Democracy in the World in 2016, p. 60;

EC/HR: Association Implementation Report on Ukraine, 14 November 2017, p. 3.